

Trotzig: ”Afghanistan blev Sovjets Vietnam”

TEXT: BIRGITTA TROTZIG*

Vad var Afghanistan för oss när det i december 1979 plötsligt dök upp på aktualiteternas mediekarta? Något ur tusen och en natt?

Varje generation har sin avgörande och formade kollektiva upplevelse. Västvärldens efterkrigsungdom saknade något som Vietnamrörelsernas brinnande klimat kom att ersätta. (Det gäller kanske i synnerhet ett land som Sverige, som inte heller hade några föräldragenerationsberättelser att använda som språk för myter). En drömeologi uppstod, svår att analysera, eftersom den hela tiden förväxlade idé och verklighet.

På ett sätt var naturligtvis världens och u-världens realiteter och reella existens, som västvärldens ungdom på 1960-talet så chockartat upptäckte. Men den i media synligaste delen av detta liknade ofta drömmar och mytologiska lekar – livsfarliga lekar många gånger. Vart tog de vägen? Somliga av dessa rörelser löstes fort nog upp i de sjuka drömmarna. Andra som Svenska Afghanistankommittén, de som arbetat sig fram till en solid verklighetskänsla, tog sig ut ur ideologidrömmen till förmån för de konkreta hjälpinsatserna.

En av den moderna historiens gåtor är detta icke-veta – hur plötsligt ett helt historiskt skeende kan försvinna in i en blindhet, ett moln av likgiltighet. Detta hände under en lång period med Afghanistan. Före Vietnam – som all kände till – fanns Algerietkriget (som aldrig bet särskilt i Sverige). Efter kom alltså Afghanistan. En tragedi, vars omfång den ryska ockupationsmakten tillsammans med delar av den västliga opinionen länge lyckades mörklägga och osynliggöra. Enorma flyktingskaror kom liksom ur ingenstans.

Afghanistan som symbol – vad blev detta land tecken för under den svåråtkomliga politiska utvecklingsperiod, som har fått namnet ”kalla kriget”? Afghanistan symboliserade (förstås) först i allmänhet den andra värld, den egna civilisation, som inte ville låta sig besättas, kuvas eller utnyttjas. Och i vilkens tragedi det med tiden blev att ur själva motståndet mot detta utnyttjande skapades det terrorklimat, som möjliggjorde den totalitära fundamentalismen, ta talibanernas och de olika krigsherrarnas skräckvälde.

Men symbol framförallt för motståndet mot, och så småningom segern (en slags seger i alla fall) över den makt som tilldelats de svarta pjäserna i kalla krigets långvariga spel, Sovjet. Ty Sovjet, som ju spelade under den mest utarbetade ideologiska förklädningen av alla hade ju vid den här tiden, 1970-talet, Breznev-eran, upphört att symbolisera något värde alls för någon – den brutala ockupationen av Afghanistan i december 1979 ingick i det sovjetiska väldets dödsryckningar. Parallellt med den sovjetiska arméns alltmer desperat hänsynslösa krigföring (mineringen!) pågick ju i moderlandet den allt tydligare upplösningen av den sovjetiska idén. När de ryska soldaterna nu började återvända till sina hemorter i arméns zinkkistor var det övernog. Afghanistan blev Sovjets Vietnam. Och man kan gott tänka sig, att det afghanska kriget och en hel generation unga människors förvandling i detta krig, var den kraft som slutligen avgjorde Sovjetväldets upplösning. ■

* **Birgitta Trotzig** är författare och ledamot av Svenska Akademien. Hon valdes in i Akademien 1993 och tilldelades stol nummer sex. Birgitta Trotzig var också en av dem som skrev på apellen som publicerades i Dagens Nyheter den 23 november 1981 och som du ser på föregående sida.

